

«Gjør døren høy, gjør porten vid»

Folkebibliotekaren og formidlingen

Cecilie Naper

For første gang siden det organiserte bibliotekvesenet vokste fram, er norske folkebiblioteket i dag det eneste stedet der det er mulig å få tilgang til et bredt utvalg av de 4000¹ nye bøkene som kommer ut på norsk hvert år. Biblioteket er også det eneste stedet der det er mulig å få tak i brorparten av all litteratur som er eldre enn ett år, inkludert sentrale sakprosabøker, klassikere og annen kanonisert litteratur.² Dette har å gjøre med utviklingen i den kommersielle delen av bokbransjen. I løpet av de siste 15 årene har andelen velassorterte bokhandlere i Norge sunket fra 70 prosent til 35 prosent. Stadig flere bokhandlere har adoptert forretningsideen til de store lavpriskjedene: Vareutvalget er begrenset og består i all hovedsak av bestselgere, som selges til nedsatte priser. I neste omgang kan det se ut som om disse forandringene på tilbudssiden har smittet over på etterspørselen. Fra midt i 1990-årene og fram til i dag har norske lesevaner forandret seg. Blant de hundre mest populære bøkene midt i 1990-årene fantes det er mangfold av nyere og eldre litteratur, kanonisert, kritikerbelønt og lettere litteratur. I dag består brorparten av de hundre leste bøkene av en blanding av nyere norsk og svensk krimlitteratur og internasjonal underholdningslitteratur (Naper, 2009). I forbindelse med lanseringen av språkmeldingen *Mål og mening* fra 2009 oppsummerte daværende kulturminister Trond Giske utviklingen i bokmarkedet på denne måten: «Hvis bokbransjen kun ønsker å tenke butikk, står de fritt til det, men i Norge betaler butikker moms.»

«Aktualitet, allsidighet og kvalitet»

Utviklingen i det kommersielle bokmarkedet aktualiserer det mandatet som er nedfelt i Bibliotekloven og i de mange innkjøpsordningene for litteratur. Biblioteklovens paragraf 1 (Folkebibliotekloven, 1985) understreker at biblioteket skal fremme «opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet [...] ved å stille bøker og annet egnet materiale gratis til disposisjon for alle som bor i landet». På litteraturens område skal biblioteket i sine tilbud «legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet». Dette litteraturpolitiske³ ansvaret utdypes i de mange innkjøps-

¹ Tallet 4000 omfatter kun bøker rettet mot allmenntilgangen.

² Mer om begrepet kanonisert litteratur i underkapitlet «Mangfold eller enfold?»

³ På norsk finnes det ikke noe godt skille mellom politikk og policy. Jeg bruker derfor begrepet politikk på flere nivåer. Med litteraturpolitikk mener jeg her det litteraturpolitiske mandat som folkebiblioteket er pålagt av det offentlige, for eksempel gjennom Lov om folkebibliotek (1985). Begrepet bibliotekpolitikk bruker jeg til å betegne et biblioteks samlede policy. Det kan

ordningene for norsk og oversatt litteratur, skjønnlitteratur og sakprosa, voksenlitteratur og barnelitteratur. Gjennom å tilby og formidle et mangfold av stemmer, gammelt og nytt, typisk og særegent og ikke minst impulser både fra vår egen kultur og fra kulturer som ligger fjernt fra vår egen, har biblioteket mulighet til å styrke den informerte meningsutvekslingen og debatten som står så sentralt i demokratiet.

Men gjør biblioteket en forskjell?

Folkebiblioteket har flere kjerneoppgaver, blant dem kunnskapsorganisering og gjenfinning, referansearbeid, vedlikehold av samlingen, litteraturformidling og funksjon som en av de få ikke-kommersielle møteplassene som er igjen i samfunnet. I denne artikkelen skal det handle om litteraturformidling. Innenfor en bokvirkelighet som i stadig større grad preges av ensretting, kan det være vanskelig for folkebiblioteket å ivareta sitt litteraturpolitisk bestemte mandat. På lengre sikt kan dette undergrave hele ideen om at folkebiblioteket skal fungere som en autonom institusjon med en litteraturpolitisk fundert agenda.

Med utgangspunkt i denne problematikken ønsker jeg å finne ut i hvilken grad det, er mulig for folkebiblioteket å spille en slik selvstendig litteraturpolitisk rolle. Dette spørsmålet har jeg nærmet meg på to måter. For det første har jeg undersøkt i hvilken grad det er samsvar mellom utlånsstatistikken fra et samlet bibliotek-Norge og salgsstatistikken fra bokhandel-Norge. Hvis forskjellen mellom disse to listene er stor, kan dette i seg selv leses som en indikasjon på at norske folkebibliotek spiller en selvstendig litteraturpolitisk rolle.

Fordi det er umulig å vite noe sikkert om hvor stor variasjonsbredden er innenfor det gjennomsnittet som den samlede statistikken er et uttrykk for, har jeg i undersøkelsens andre del gjort en kvalitativ undersøkelse. Her har jeg intervjuet biblioteksjefer og andre kjerneansatte i et utvalg folkebibliotek i henholdsvis Bergen, Trondheim og Stavanger. Mens prioriteringer og politikk var forskjellige i de tre bibliotekene, var byene først og fremst valgt ut etter likhet, i all hovedsak med tanke på andelen innbyggere med høyere utdanning. Det foreligger solid dokumentasjon på den tette sammenhengen mellom høy utdanning og bredde i lesevaner (Gripsrud & Hovden, 2000; Naper, 2007; Rosenlund, 2002). I tillegg til utdanningsvariabelen, har jeg også tilstrebet at byene mer generelt skal være mest mulig sammenliknbare.

Formålet med denne delen av undersøkelsen er å finne ut hvorvidt de enkelte bibliotek nådde de målene de hadde satt seg når det gjaldt litteraturformidling. Hvis

eksempelvis handle om de prioriteringer som gjøres i biblioteket når det gjelder å prioritere mellom bibliotekets ulike kjerneoppgaver, kunnskapsorganisering og gjenfinning, referansearbeid, vedlikehold av samlingen eller litteraturformidling. Og begrepet innkjøps- og formidlingspolitikk sikter til den delen av bibliotekets overordnede politikk som omfatter innkjøp av litteratur og litteraturformidling.

bibliotekene klarte å nå de innbyrdes forskjellige målene de hadde satt seg, kunne det ses som en indikasjon på at det er mulig for enkeltbibliotek å spille en selvstendig litteraturpolitisk rolle. For å avgrense begrepet måloppnåelse har jeg tatt utgangspunkt i de ansattes egne formuleringer. Samtlige av dem jeg intervjuet sa at de ønsket å skape liv og røre, engasjement og aktivitet omkring litteraturen. En stor del av de ansatte ga også uttrykk for at de ønsket å skape interesse for den litteraturen som hadde formidlingsprioritet i deres bibliotek, enten det dreide seg om sakprosa vs. skjønnlitteratur, norsk vs. oversatt litteratur eller annet. Med utgangspunkt i disse målsettingene formulerte jeg to forskningsspørsmål:

1. Med utgangspunkt i ønsket om å skape liv og røre bestemte jeg meg for å undersøke hvor mange som hadde vært innom bibliotekets litteraturarrangementer i løpet av et år.⁴
2. Med utgangspunkt i ønsket om å skape interesse for en viss type bøker, undersøkte jeg om det var samsvar mellom hva slags litteratur som ble formidlingsprioritert i det enkelte bibliotek og profilen på utlånsstatistikken.

Mangfold eller enfold?

Utlån og salg i bibliotek og bokhandel

For å finne fram til hvilken litteratur som var mest populær i bibliotek-Norge, valgte jeg å ta utgangspunkt i statistikk fra utlånsystemet BiblioFil. Jeg valgte dette utlånsystemet fordi det er det mest utbredte utlånsystemet i bibliotek-Norge. Utlånstallene fra BiblioFilbibliotekene speiler 65 prosent av et samlet bibliotek-Norge. Denne utlånsstatistikken sammenliknet jeg med salgsstatistikk fra bokhandel-Norge (Bibliotek-Systemer, 2010a; Den norske bokhandlerforening, 2010).

	Bibliotek 2010	Bokhandel 2010
1. Kanonisert litteratur	–	–
2. Kritikerbelønt litteratur	3	2
3. Annen skjønnlitteratur	2	4
4. Sakprosa	3	3
5. Underholdningslitteratur	32	31
Sum	40	40

Tabell 1: Bibliotekutlån og salgsstatistikk fra Bokhandlerforeningen. De 40 mest leste bøkene etter kategori.

⁴ Med begrepet arrangement mener jeg her alle formidlingstiltak, alt fra bokprat til større festivaler. I denne artikkelen konsentrerer jeg meg om tiltak rettet mot voksne lånere.

For å kunne si noe mer presist om likheter og forskjeller mellom utlånsstatistikken og salgsstatistikken har jeg delt opp den mest utlånte og solgte litteraturen i ulike kategorier eller typer (se tabell 1). For å minimere den subjektiviteten som med nødvendighet knytter seg til en slik kategorisering, har jeg konsekvent tatt utgangspunkt i ytre parametre. I den første gruppa, kanonisert litteratur, har jeg inkludert forfattere som enten er foreslått til Nobelprisen i litteratur eller som har fått den. I tillegg har jeg inkludert litteratur som ettertiden – gjennom litteraturhistorien eller på andre måter – har gitt klassikerstatus. Denne kategorien var tom både i bibliotek-Norge og i bokhandel-Norge. I den andre kategorien har jeg inkludert forfattere som enten har mottatt Nordisk råds litteraturpris, Kritikerprisen eller tilsvarende høythengende utenlandske litteraturpriser. I denne gruppa finner vi tre forfattere fra bibliotek-Norge og to fra bokhandel-Norge, nemlig Gaute Heivoll, Roy Jacobsen, Herbjørg Wassmo og Karl Ove Knausgård. Den sistnevnte forfatteren var representert på begge lister. Gruppe 3 omfatter annen skjønnlitteratur mens vi i gruppe 4 finner ulike former for sakprosa. Titlene i denne gruppa har jeg ikke kategorisert fordi det ikke var noen fellestrekk mellom dem. I gruppe 5 har jeg plassert lettere underholdningslitteratur, mer presist norsk og svensk kriminallitteratur pluss et knippe internasjonale bestselgere. De sistnevnte, som alle er holdt innenfor den sjangeren som i litteraturvitenskapen kalles «den melodramatiske tradisjon», består av internasjonal bestselgerlitteratur.

Felles for de to sist nevnte litteraturtypene er at de er formelbaserte og forutsigbare i persontegning og plott, stundom også i språk. Sjangerteoretikeren Tzvetan Todorov (1995) har beskrevet den førstnevnte av de to litteraturtypene på denne måten: «Mesterverket i masselitteraturen er nettopp den bok som passer best inn i sin sjanger. Å gjøre det bedre enn normene krever, er samtidig å gjøre det mindre bra.» Deretter fortsetter han slik:

Den som vil forbedre kriminalsjangeren, driver med «litteratur», ikke med kriminalroman. For kriminalromanen par excellence er ikke den romanen som overskrider sjangerens regler, men den som retter seg etter disse. (1995, s. 203–204)

Den internasjonale melodramalitteraturen er beskrevet i faglitteraturen i mindre grad enn hva gjelder kriminalromanen. Denne litteraturen omfatter bøker skrevet av internasjonale bestselgerforfattere som for eksempel Victoria Hislop, Paulo Coelho eller Tatjana de Rosnay. Om denne litteraturtypen har sjangerens «leading lady» Victoria Hislop uttalt seg slik: «Jeg skriver ikke med det målet for øyet at jeg vil få leserne i tårer. Det ville vært å manipulere. Jeg har ikke som bevisst hensikt hverken å gjøre noen trist eller glad. Men selv gråter jeg mye når jeg skriver. Jeg føler alt i min egen kropp underveis i prosessen» (Ighanian, 2009). Og leserkritikeren Edel Garstad (2010) skriver slik om en annen av bestselgerbøkene i denne sjangeren: «Boka er hjerteskjærende og vakker. Den får meg til å ville legge meg ned å gråte, bare med tanken på urettferdigheten for disse menneskene sine liv. Samtidig er det en utrolig vakker historie om *vennskap, kjærlighet og tillit til noe større*

enn seg selv. Boka er fylt med kjærlighet, håp og tro midt i en verden som faller sammen» (min utheving). Og det er nettopp dette aspektet ved melodramaet som teoretikerne har heftet seg ved. Standardreferansen Peter Brooks (1995) har pekt på at grunnen til at melodramaet står så sterkt, er at vi lever i et samfunn som blir stadig mer sekularisert. Meningen med tilværelsen er ikke lenger noe som er gitt a priori og uavhengig av erfaring, det er noe vi må finne ut av selv. Melodramaets fascinasjonskraft består, ifølge Brooks, i at det viser leseren at til tross for at både livet og tilværelsen kan virke kaotisk og uten mening, finnes det mening, kontinuitet, sammenheng og håp både i det enkelte menneskeliv og i tilværelsen som helhet.

Det lesende Norge i taktfast marsj

En sammenstilling av de førti mest utlånte bøkene i bibliotek-Norge og de førti mest solgte bøkene i Bokhandel-Norge (Bibliotek-Systemer, 2010a; Den norske bokhandlerforening, 2010) viser at utlånsstatistikken fra bibliotek-Norge nærmest kan ses som en blåkopi av salgsstatistikken fra bokhandel-Norge (se tabell 1). I toppen av begge disse popularitetsoversiktene regjerer norsk og svensk kriminal- og spenningslitteratur sammen med internasjonal underholdningslitteratur nesten hegemonisk. Det finnes ikke kanonisert litteratur på listene, og innslaget av både kritikerbelønt litteratur og annen skjønnlitteratur er lite. Også innslaget av sakprosa er lite. Med andre ord: Sammenlikningen av bibliotekstatistikken og bokhandlerstatistikken ga ingen indikasjon på at folkebiblioteket spiller en selvstendig litteraturpolitisk rolle.

Dypdykk i tre norske folkebibliotek

I undersøkelsens andre del har jeg nærmet meg spørsmålet om det er mulig for folkebiblioteket å spille en selvstendig litteraturpolitisk rolle gjennom å analysere bibliotekpolitikk og prioriteringer i folkebibliotekene i Bergen, Trondheim og Stavanger. Intervjuene av biblioteksjefene i de tre byene viste at det var store innbyrdes forskjeller både i politikk og prioriteringer mellom de tre bibliotekene. Biblioteksjefen i Bergen prioriterer skjønnlitteratur og sakprosa på lik linje. Når det gjelder den førstnevnte litteraturen, presiserer hun at biblioteket «har et særskilt ansvar for å formidle den litteraturen som er kunst» (Trine Kolderup Flaten om prioriteringer i Bergen bibliotek 2011). I Trondheim har sakprosaen førsteprioritet. Biblioteksjefen i denne byen sier at hun ønsker at hennes bibliotek skal være en «kunnskapens bastion» (Berit Skillingsaas Nygård om prioriteringer i Trondheim bibliotek 2011). Om prioriteringene på det skjønnlitterære området sier hun at hun ønsker å prioritere norsk skjønnlitteratur og særlig den oversatte delen av kulturfondlitteraturen. I Stavanger har biblioteksjefen en tredje målsetting: Hun er opptatt av at biblioteket skal ha en bred, allsidig og variert profil. «I det daglige arbeidet», sier hun, «prioriterer vi mest skjønnlitteratur og i særdeleshet den oversatte litteraturen».

I motsetning til de tre bibliotekene hadde de tre byene en del fellestrekk. Viktigst i denne sammenhengen er som jeg allerede har vært inne på, at det var like stor andel av innbyggerne med høyere utdanning i de tre byene. I norske kommuner varierer andelen innbyggere med høyere utdanning fra under 10 prosent i noen kommuner i utkant-Norge til 44 prosent i hovedstaden. I Bergen, Trondheim og Stavanger ligger denne andelen mellom 35 og 36 prosent (Statistisk sentralbyrå, 2010). Det er imidlertid flere likheter mellom de tre byene enn andelen innbyggere med høyere utdanning. Alle er de distriktshovedsteder, og alle er de universitetsbyer. Bibliotekene i samtlige av byene er sentralt plasserte i bybildet. Stavanger og Trondheim har relativt moderne og funksjonelle lokaler, mens biblioteket i Bergen ikke fikk sin sårt tiltrengte utvidelse før ultimo 2010.

Men det er også mye som skiller de tre byene. En del av disse faktorene kan peke i retning av at bibliotekutlånet i Bergen og Trondheim skulle være mer variert og allsidig enn i Stavanger. De to førstnevnte byene har lang tradisjon som universitetsbyer. I Bergen finner vi i tillegg til Universitetet, Handelshøyskolen og Høgskolen i Bergen. I Trondheim finner vi giganten NTNU. Med henholdsvis 260 400 og 168 250 innbyggere er de førstnevnte byene atskillig større enn Stavanger med sine 126 000 innbyggere. Den sistnevnte byen har fremdeles noe av småbyens trekk. Byen har sterke lavkirkelige tradisjoner, noe som ikke tradisjonelt har vært assosiert med lesning av romaner, og fram til 2005 lyste Norges eldste lysskiltreklame med teksten «Jesus verdens lys» opp nattehimmelen.⁵ I løpet av en drøy generasjon har byen imidlertid gått gjennom en økonomisk og kulturell forvandling. I dag er Stavanger Norges oljehovedstad, og den har også fått sitt eget universitet. På tross av byen på mange måter har status som «lillesøster», er det likevel en del faktorer som kan peke i retning av at utlånsprofilen i Stavanger skulle være preget av allsidighet og bredde. Stavanger har et i særklasse rikt kulturliv. Byen har en politisk ledelse som har plukket ut kultur som et av sine satsningsfelt. Hvert år arrangeres kapittelfestivalen som er anerkjent langt utover Norges grenser. Biblioteket er en godt integrert del av denne virksomheten, og har ansvaret for rundt 100 arrangementer i løpet av de dagene festivalen varer.

Bergen bibliotek: «En litteraturens filharmonii»

Biblioteksjefen i Bergen, Trine Kolderup Flaten, er utdannet bibliotekar.⁶ Hun har også mangeårig bakgrunn som forlagsredaktør, leder og eier av Eide forlag. På spørsmål om hun har en visjon for Bergen folkebibliotek, svarer hun slik: «Jeg er gammeldags nok til å snakke om folkeopplysning. Det trengs like mye som før.» Deretter legger hun til at «opplysningsarbeidet i dag må nødvendigvis ta andre former enn tidligere» (Trine Kolderup Flaten om prioriteringer i Bergen bibliotek 2011).

⁵ En sen fredagskveld i 2005 ble dette fredete kulturminnet knust.

⁶ Kolderup Flaten gikk av med pensjon høsten 2011, etter at denne undersøkelsen var ferdigstilt.

«På skjønnlitteraturens område skal biblioteket framstå som en litteraturens filharmonis», sier Kolderup Flaten. «Biblioteket har et spesielt ansvar for å støtte opp om kunstheter og miljøet rundt den». I denne sammenhengen trekker hun fram den skjønnlitterære samlingen i Bergen bibliotek der «[...] den litteraturen som er kunst, [...] har fått mer plass enn i de fleste andre bibliotek. I Bergen holder vi fanen høyt», sier Kolderup Flaten. «Vi bruker ikke krefter på verken kriminallitteratur eller annen bestselgerlitteratur.»

Denne grunnholdningen materialiserer seg både i bibliotekets innkjøpspolitikk og i dets formidlingspolitikk. Om innkjøpspolitikken sier biblioteksjefen at «selv om biblioteket ønsker å ha et bredt tilbud, har vi nok en høyere kvalitetsgrense enn de fleste andre norske bibliotek. Vi ønsker å formidle den litteraturen som ikke går av seg selv», sier hun. «Folk skal få forstand på poesi.» Som det eneste biblioteket i utvalget, har Bergen det Kolderup Flaten kaller en «kurert» samling, dette ordet brukt i sin opprinnelige latinske betydning, «å ha omsorg for», i dette tilfellet det å ha omsorg for og framheve utvalgte bøker, sjangrer og litteraturtyper, «som ellers ikke får den oppmerksomheten den fortjener». Denne samlingen, som holder hus i et eget rom, er liten, men ifølge Kolderup Flaten den beste av sitt slag i Norden. «På sakprosaens område er bibliotekets oppgave å formidle et bredt og variert utvalg av litteratur», sier Kolderup Flaten. «Men bredden står ikke i konkurranse med dybden», forsetter hun, og trekker fram bibliotekets store lokalhistoriske samling, som både er omfattende og hyppig brukt.

I 2010 var Bergen midt oppe i en omfattende utbyggings- og moderniseringsprosess som gjorde at det ble mindre tid til litteraturformidling enn vanlig. Ifølge Kolderup Flaten lå tallet på litteraturarrangementer for voksne dette året omkring 40. Året før lå tallet på ca. 60 arrangementer, og Kolderup Flaten anslår at dette tallet er mer typisk. I gjennomsnitt var det omkring 70 besøkende på disse arrangementene. De fleste av dem er konsentrert omkring skjønnlitteratur. Bergen bibliotek arrangerer *Bokbad*, *Poesislam*, *Litteraturquiz* og de har et arrangement som de kaller for *Nye og gamle stemmer fra Skrivekunstakademiet*. Biblioteket arrangerer også noe de kaller *Bok og mat* der forfatterne snakker om mat i litteraturen. Videre har biblioteket flerkulturelle arrangementer der de presenterer såkalte fribyforfattere. Det nyeste tiltaket fra biblioteket er *Bergen leser*. Her har Bergens-lesere fra slutten av 2010 og framover nominert de bøkene de liker best. Ultimo 2011 skal den endelige vinneren blant de 10 nominerte bøkene kåres.

Ukentlige eller månedlige bokprater har Bergen bibliotek ikke, i denne forbindelse henviser Kolderup Flaten til bibliotekets nettsider. Biblioteket har heller ikke lesesirkler i tradisjonell forstand, derimot har de noe de kaller leserom, der folk en gang i måneden kan komme sammen og snakke om utvalgte bøker. Samtalene i dette leserommet er ledet av en bibliotekar. Biblioteket har ikke ansatte som kun driver med litteraturformidling, men de har til enhver tid ansatt en forfatter på deltid i biblioteket. Denne forfatteren arbeider på lik linje med de andre

bibliotekarene med skrankearbeid og annet. I tillegg er det oftest han eller hun som har ansvar for litteraturarrangementene.

I forkant av intervjurunden i Bergen hadde jeg avtalt med Kolderup Flaten at jeg skulle få møte 2 eller 3 bibliotekarer. På grunn av en intern misforståelse i biblioteket, ble det bare til at jeg fikk intervjuet én av disse bibliotekarene. Denne bibliotekaren delte i all hovedsak Kolderup Flatens synspunkter (Bibliotekar i Bergen bibliotek om litteraturformidling i biblioteket 2011).

Trondheim bibliotek: «En kunnskapens bastion»

Biblioteksjef Berit Skillingsaas Nygård er utdannet lærer, og har tilleggsutdanning i lederutvikling. Hun har vært politiker og sittet i kommunestyret. På spørsmålet om hun har en visjon for Trondheim folkebibliotek, svarer biblioteksjefen at hun ønsker at «biblioteket skal presentere kunnskap på ulike måter slik at den når fram til alle» (Berit Skillingsaas Nygård om prioriteringer i Trondheim bibliotek 2011). I denne sammenhengen presiserer Skillingsaas Nygård at hun mener at den bibliotekarspesifikke kompetansen som ligger i referansearbeid, vil stå helt sentralt i framtidens bibliotek. «Vi kommer i stadig større grad til å overleve på en ny type referansearbeid som går ut på å lære brukerne både å søke i baser og å bruke Google mer effektivt», sier hun.

Det sterke kunnskapsfokuset som ligger til grunn for virksomheten i Trondheim bibliotek, kommer tydelig fram i profilen på bibliotekets arrangementer. De om lag 60 arrangementene er godt besøkt, som regel kommer det omkring 70 mennesker. Det siste året har det månedlig vært arrangert møter rundt tema som jakt, fiske og friluftsliv, fotografi, lokall historie, reise guider, sykdommen Alzheimer og mobbing. I tillegg har det vært arrangert møter om mer generelle tema hentet fra psykologi og filosofi. I planleggingen og gjennomføringen av arrangementene benytter Nygård lokal kompetanse. Biblioteket arrangerer alltid bokutstillinger knyttet til de ulike arrangementene, men arrangementene i seg selv er vanligvis ikke knyttet til en spesiell bok. Her kommer Nygårds mangeårige praksis som lærer tydelig fram: «Noen leser seg til kunnskap, andre lytter seg fram til den», sier hun. Biblioteket har egne arrangementer rettet mot eldre, barn og innvandrere. «Foreløpig har vi nok rettet for mye av formidlingsarbeidet mot spesielle grupper», kommenterer Nygård. «Dette har ført til at tilbudet til voksne kvinner og menn midt i arbeidslivet har vært for dårlig. Dette ønsker vi å rette på i 2011.»

En opptelling av forholdet mellom saksframstillende og skjønnlitterære emner i 2010 viser at 66 prosent av arrangementene var rent kunnskapsbaserte mens 34 prosent relaterte til skjønnlitteratur, enten i form av bokpresentasjoner eller forfatterbesøk. Av arrangementstyper der skjønnlitteraturen står sentralt, har biblioteket en månedlig bokprat og et arrangement de kaller *Litterær lunsj*. Både bokpratene og denne litterære lunsjen arrangeres en gang i måneden. Her presenterer bibliotekarer, inviterte politikere og andre sin favorittbok. I tillegg til de

litt større litteraturarrangementene har biblioteket tre lesesirkler som hver drives av en avdelingsleder. På spørsmål om hva slags bøker som leses i sirklene, svarer Skillingsaas Nygård at hun ønsker å prioritere den delen av den norske kulturfondlitteraturen, som ikke leses så mye. Men hun er også opptatt av hvor vanskelig det er å få tak i kjente norske forfattere som skaper blest om biblioteket, som for eksempel Jo Nesbø, Beate Grimrud, Vigdis Hiorth eller Gaute Heivoll. «Jeg vil ha de forfatterne som får mye offentlig oppmerksomhet til mitt bibliotek», sier Skillingsaas Nygård. «Det er de som trekker folk, andre folk enn de som kommer uansett.» I denne sammenhengen forteller biblioteksjefen at biblioteket på det skjønnlitterære feltet har en innkjøps- og formidlingspolitikk der formidlingen av norsk litteratur skrevet av så vel ukjente som kjente forfattere, prioriteres høyt.

Den tydelige prioriteringen av kunnskapsfeltet speiles også i bibliotekets ansettelsespolitikk. I Trondheim har de ansatt spesialister til å drive med katalogisering og IT mens litteraturformidlingen drives av bibliotekarer, som også gjør annet arbeid i biblioteket. I forbindelse med den sterkt kunnskapsorienterte profilen på bibliotekets arrangementer, kommenterer biblioteksjefen at «vi har satset så mye på saklige emner og sakprosa i de årene som er gått, så i 2011 planlegger vi å satse mer på skjønnlitteratur».

Stavanger bibliotek: «Byens kulturelle hjerte og hjerne»

Biblioteksjef Marit Egaas er utdannet bibliotekar med tilleggsutdanning i lederutvikling. Hun har hele sitt voksne liv vært sterkt engasjert i litteratur, blant annet har hun vært medlem av Bragejuryen for norsk skjønnlitteratur. Hun har også arbeidet som litteraturanmelder i *Stavanger Aftenblad*. Som Nygård har også Egaas lokalpolitisk erfaring. På spørsmålet om hun har en visjon for Stavanger folkebibliotek, svarer biblioteksjefen at hun «ønsker at biblioteket skal fungere som byens kulturelle nav. Det skal være byens kulturelle hjerte og hjerne, et ikke-kommersielt fristed» (Marit Egaas om prioriteringer i Stavanger bibliotek 2011).

«Det viktigste vi driver med på Stavanger bibliotek, er litteraturformidling», sier biblioteksjef Egaas uten å nøle. «Vi trenger ikke den gammeldagse referansebibliotekaren lenger», hevder hun. «Det biblioteket og bibliotekaren kan bidra med i denne sammenhengen er å veilede lånerne i kildekritikk i forbindelse med nettbruk.»

«Når det gjelder boklige arrangementer har Stavanger bibliotek tradisjonelt satset mest på skjønnlitteratur. Antakelig har dette gått på bekostning av kunnskapsdimensjonen. Derfor har vi de siste årene begynt å satse mer enn før på sakprosa», sier Egaas. I dette biblioteket ble det i 2010 arrangert 254 litteraturarrangementer for voksne, inkludert de omlag 100 arrangementene som biblioteket har ansvar for under Kapittelfestivalen. I gjennomsnitt ble de større arrangementene besøkt av omkring 70 mennesker. I tillegg kommer tiltak som det tidligere *Stavanger leser* og det nåværende *Hele Rogaland leser* såvel som bibliotekets

deltakelse i den årlige kapittelfestivalen. Kjernen i formidlingsvirksomheten er imidlertid den ukentlige bokpraten. Her ligger besøkstallet mellom 50 og 100 mennesker avhengig av hva som tas opp.

På spørsmål om innkjøp av litteratur og om hva slags skjønnlitteratur det er viktig å formidle svarer biblioteksjef Egaas slik: «I Stavanger kjøper vi inn bredt fra det mest populære og til det helt smale.» På formidlingsområdet trekker hun, som biblioteksjefen i Trondheim, fram den oversatte delen av kulturfondlitteraturen. «Men viktigst», sier Egaas, «er det å formidle oversatt litteratur. Det er, naturlig nok, der de fleste perlene finnes», sier hun. Som i Trondheim, har Stavanger bibliotek også lesesirkler. I lesesirklene leses det stort sett skjønnlitteratur.

I Stavanger har de, i tillegg til egen IT-konsulent, også en egen litteraturformidler med utdanning både i litteraturvitenskap og i bibliotekfag. Primo mars i 2011 drev denne formidleren to lesesirkler der hun selv var til stede. I tillegg har hun startet opp ytterligere fire, som fremdeles eksisterer, men nå uavhengig av biblioteket. Norske kulturfondbøker leses mye i lesesirklene. Men litteraturformidleren trekker, som sin sjef Marit Egaas, særlig fram den oversatte litteraturen og sier at «når noe endelig blir oversatt til norsk, så er det gjerne en grunn til det. Når det gjelder den oversatte litteraturen er jeg alltid på jakt etter nye forfattere og bøker. Disse prøver jeg å formidle så godt jeg kan både i lesesirklene, gjennom utstillinger og som frittstående litteraturformidler ute i biblioteket». På spørsmål om hun formidler mest sakprosa eller skjønnlitteratur sier hun at hun helt klart arbeider mest med skjønnlitteratur både i lesesirklene og i den daglige litteraturformidlingen. (Litteraturformidler i Stavanger bibliotek om formidlingen i biblioteket 2011)

Visjon og virkelighet i de tre bibliotekene

Berit Skillingsaas Nygård i Trondheim ønsker at hennes bibliotek skal være en «kunnskapens bastion, et sted der kunnskap presenteres på ulike måter slik at den når fram til alle». På skjønnlitteraturens område ønsker Skillingsaas Nygård å prioritere norsk litteratur generelt og mer spesielt den oversatte delen av kulturfondlitteraturen. Kolderup Flaten vurderer sakprosaen og skjønnlitteraturen som like viktig. Når det gjelder formidling, er det imidlertid skjønnlitteratur hun er mest topptatt av. «Bergen bibliotek skal framstå som en litteraturens filharmonie», sier hun, før hun fortsetter: «Biblioteket har et spesielt ansvar for å støtte opp om den litteraturen som er kunst.» Dette synet deles ikke av Marit Egaas i Stavanger, selv om også hun har et spesielt hjerte for visse bøker og enkelte litteraturtyper. «I Stavanger kjøper vi inn bredt fra det mest populære og til det helt smale», sier hun, før hun legger til at biblioteket prioriterer å «formidle den litteraturen som ikke går av seg selv». I særlig grad gjelder dette den oversatte litteraturen. «Det er naturlig nok der de fleste perlene finnes», avslutter hun.

Liv og røre omkring litteraturen

Felles for bibliotekene i alle tre byer var at de ønsket å skape liv og røre omkring litteraturen. En måte å målet dette på, er å se på antall lesesirkler og andre arrangementer i regi av biblioteket. Både Trondheim og Stavanger drev primo 2011 to lesesirkler. Bergen hadde ikke lesesirkler, men derimot et leserom der folk en gang i måneden kunne komme innom og diskutere litteratur under ledelse av en bibliotekar.

Når det gjelder større litteraturarrangementer for voksne, er det Stavanger som i størst grad har nådd målet om å skape liv og røre i biblioteket. Egaas anslår at biblioteket har mellom 224 og 124 små og store arrangementer i året, avhengig av om de 100 arrangementene som er en del av Kapittelfestivalen, telles med. På de ukentlige bokpratene kommer det mellom 50 og 100 mennesker, mens besøkstallet på de øvrige arrangementene ligger omkring 70. Disse tallene er høye både i seg selv, og sammenliknet med de større bibliotekene i Bergen og Trondheim. Tallene for de to sistnevnte ligger omkring 60 arrangementer med omkring 70 besøkende per arrangement. Selv om vi gjør et nøkternt anslag for Stavanger, ligger tallet på besøkende per år her omkring 8680 (124 x 70). I Bergen og Trondheim ligger antall årlige besøkende rundt 4200 (70 x 60).

Prioriteringer versus utlån

For å si noe om i hvilken grad prioriteringene i det enkelte bibliotek nedfelte seg i utlånsstatistikkene, har jeg kategorisert de 100 mest populære bøker etter ulike parametre som alle relaterer til målsettingene i det enkelte bibliotek (se tabellene 2 – 5). Kildematerialet som denne kategoriseringen tar utgangspunkt i, er hentet fra statistikk fra det enkelte bibliotek (Bibliotek-Systemer, 2010b, 2010c; Stavanger bibliotek, 2010). Statistikken fra Bergen og Trondheim er hentet fra utlånssystemet BiblioFil. Fordi biblioteket i Stavanger ikke bruker BiblioFil, har jeg her måttet hente ut utlånsstatistikk direkte.

	Underholdningslitteratur	Annen skjønnlitteratur	Kanonisert litteratur	Kritikerbelønt litteratur	Sakprosa	Sum
Stavanger	59	21	2	16	2	100
Trondheim	60	11	3	15	11	100
Bergen	73	7	0	12	8	100

Tabell 2: Fordeling av de 100 mest ulånte titlene etter utlån av ulike typer litteratur, 2010.

Innslaget av kanonisert og kritikerbelønt litteratur

I hvilken grad målsettingen om å formidle «den litteraturen som er kunst», nedfelte seg i utlånsstatistikken, antok jeg at ville komme til uttrykk gjennom utlån av kritikerbelønte og andre kanoniserte bøker. I Bergen var det stort sprik mellom målsetting og utlån. Faktisk var Bergen den byen som hadde det høyeste utlånet av underholdningslitteratur og det laveste utlånet av kanonisert og kritikerbelønt

litteratur (tabell 2). Til tross for biblioteksjefens uttalte målsetting om at «folk skal få forstand på poesi» fantes det ingen lyrikksamling blant de mest utlånte titlene. Dette er imidlertid heller ikke å vente. En gjennomgang av de 1000 mest utlånte bøkene i bibliotek-Norge foretatt midt i 1990-årene, viser at det blant disse ikke fantes en eneste lyrikksamling (Naper, 1996). Det er ingen grunn til at dette skulle ha forandret seg på det mer bestselgerorienterte 2000-tallet.

Sakprosaens stilling

Trondheims uttalte målsetting om at «biblioteket skal presentere kunnskap slik at den når fram til alle» (Berit Skillingsaas Nygård 2011), nedfelte seg i utlånsstatistikken. Trondheim bibliotek hadde med sine 11 sakprosabøker det klart høyeste utlånet av sakprosa (tabell 2). Når andelen sakprosabøker ikke er enda høyere, selv i et bibliotek som prioriterer sakprosa, skyldes at det på det saksframstillende området finnes så uendelig mange flere titler enn hva gjelder skjønnlitteraturen. Dermed når kun få av disse bøkene opp blant de hundre mest utlånte.⁷ Det er interessant at vi blant de utlånte sakprosabøkene i Trondheim, finner flere bøker som relaterer til de feltene der biblioteket har hatt arrangementer. Dette dreier seg blant annet om bøker om fotografi, lokalhistorie, reiseguides, psykisk helse og sykdommen Alzheimer.

I Bergen ligger andelen sakprosabøker på 8 prosent. Dette stemmer godt med prioriteringene i Bergen, der skjønnlitteratur ikke ble prioritert på bekostning av sakprosa eller vice versa. Også i Stavanger er det et visst samsvar mellom prioriteringer og praksis. I dette biblioteket var det bare 2 sakprosabøker (2 prosent). Selv om prioriteringen av skjønnlitteratur i dette biblioteket uten konkurranse var større enn i de andre bibliotekene, kunne en her ane en viss uenighet mellom biblioteksjefen og litteraturformidleren. Mens sjefen ønsket å styrke innsatsen på det saksframstillende feltet, var litteraturformidleren i all hovedsak opptatt av skjønnlitteraturen.

Innslaget av bøker som ikke «går av seg selv»

Både Marit Egaas i Stavanger (2011) og Trine Kolderup Flaten i Bergen (2011) ønsker, riktignok ikke med samme begrunnelse, å «formidle den litteraturen som ikke går av seg selv».⁸ Det er ikke samme type tankegang som ligger bak de to ulike sjefenes holdninger på dette punktet. Egaas har en type dobbel målsetting, hun ønsker å promovere bredde samtidig som hun har et særlig hjerte for den oversatte litteraturen. Kolderup Flaten prioriterer på den annen side kunstkunsten framfor alle andre litteraturtyper og litterære former.

⁷ En analyse av den «den lange halen» av sakprosabøker er et forskningsprosjekt i seg selv, for omfattende til å presenteres i denne artikkelen.

⁸ Begrepet «bøker som selger» seg selv, har jeg operasjonalisert til «bøker som ikke finnes blant de hundre mest utlånte titlene i de to andre bibliotekene i undersøkelsen».

Stavanger	8
Trondheim	3 ⁹
Bergen	–

Tabell 3. Utlån i Stavanger, Trondheim og Bergen etter antall bøker som ikke «går av seg», 2010

I Stavanger var det godt samsvar mellom målsetting og utlån. Her fant jeg 8 forfattere og bøker, som ikke fantes på Topp 100 i noen av de andre bibliotekene, nemlig Sadie Jones, Barclay Linwood, Rebecca Miller, Christa Parish, Diane Setterfield, David Wroblewski, Kjartan Fløgstad og Stavangers egen forfatter, Einar Risa. Den sist nevnte og relativt ukjente forfatteren hadde året før hadde vært *Stavanger leser*-forfatter, noe som kan ses som et eksempel på at målrettet formidling fungerer. Det er verdt å merke seg at vi blant disse bøkene både finner underholdningslitteratur og mer kompleks litteratur. Dette stemmer godt med Stavangers brede innkjøpsprofil. Utlånsstatistikken fra Bergen viser at i dette biblioteket er det dårlig samsvar mellom målsetting og utlån. Her fant jeg ingen bøker av typen «bøker som ikke går av seg selv».

Både i Stavanger og Trondheim hadde biblioteksjefene, i tillegg til sine andre ambisjoner, også et ønske om å «formidle den oversette delen av kulturfondlitteraturen». Ingen av bibliotekene klarte dette. Så er da heller ikke dette noen enkel målsetting. Fordi innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur favner så vidt som den gjør, kommer det ut over 200 nye kulturfondbøker hvert år. Det er svært mye i et språksamfunn som består av 5 millioner mennesker. I en tidligere undersøkelse har jeg vist at det fra innkjøpsordningen ble innført i 1965 og fram til 1993, debuterte omkring 1000 norske skjønnlitterære forfattere. På bibliotekstatistikkens Topp 1000 for året 1993, finner vi 62 av disse forfatterne (Naper, 1996 tabell 16).

Allsidighet og bredde

Stavanger bibliotek er det eneste av bibliotekene som eksplisitt setter opp bredde og mangfold som et mål i seg selv uavhengig av de prioriteringene som ellers rår i biblioteket. Biblioteksjefen i dette biblioteket ser ingen motsetning mellom å prioritere å formidle oversatt litteratur samtidig som biblioteket også kjøper inn en betydelig mengde underholdningslitteratur, inkludert «kiosklitteratur». Som en inngang til å måle bredde og allsidighet valgte jeg å se på hvor mange forfattere som var representert blant de 100 mest utlånte bøkene. Tabell 4 viser at Stavanger bibliotek har nådd sitt mål på dette punktet. Her var tallet for Stavanger 63 mot henholdsvis 53 og 50 i Trondheim og Stavanger.

⁹ Dette tallet referer imidlertid til typiske pensumbøker, mer presist bøker av Henrik Ibsen, Tarjei Vesaas i tillegg til islendingesagaen Gunlaug Ormstunge.

	Antall ulike forfattere på lista	Antall bøker per forfatter
Stavanger	63	1,6
Trondheim	53	1,9
Bergen	50	2

Tabell 4 Utlån i Stavanger, Trondheim og Bergen etter antall forfattere og antall bøker per forfatter, Topp 100, 2010

Prioritering av det oversatte versus det norske

Marit Egaas i Stavanger ønsket å promovere den oversatte litteraturen mens Skillingsaas Nygård i Trondheim har et særlig hjerte for den norske litteraturen.

	Norge	Øvrige Norden	Øvrige Europa	USA ¹⁰	Canada	Australia	Øvrige verden
Stavanger	42	23	12	16	1	5	1
Trondheim	70	15	6	6	0	3	0
Bergen	55	24	8	9	0	3	1

Tabell 5: Utlån i Bergen, Trondheim og Stavanger fordelt etter forfatters hjemland, 2010

Tabell 5 viser at både Trondheim og Stavanger har nådd sine mål. Biblioteksjefen i Trondheim ønsket å prioritere norsk skjønnlitteratur, mens sjefen i Stavanger ville formidle et bredt og variert utvalg av den oversatte litteraturen. Norsk litteratur står sterkt både i folkebibliotek og i bokhandel. Innslaget av norsk litteratur i Trondheim er likevel høyt. I denne byen er hele 70 av de 100 mest utlånte bøkene, norske. I Bergen og Stavanger ligger tallene på henholdsvis 55 og 42. Når det gjelder den oversatte litteraturen, er det Stavanger som har det høyeste utlånet. I denne byen ligger antallet oversatte bøker på 58 mot 45 i Bergen og 30 i Trondheim. Mye av den oversatte litteraturen består imidlertid av svensk kriminallitteratur. Det er vanskelig å se forskjell på kriminallitteraturen fra Norge og fra nabolandet, både i persontegning og plott og når det gjelder skildring av mentalitet, sed og skikk. Hvis vi fjerner kategorien nordisk litteratur (i all hovedsak består denne samlekategorien av svensk kriminallitteratur) fra tabellen, har Stavanger 35 oversatte bøker på lista mens Bergen har 21 og Trondheim 15.

Prioriteringer og praksis

Stavanger er det biblioteket med høyest grad av samsvar mellom målsettinger og praksis. Avhengig av hvilke tall en tar utgangspunkt i, har biblioteket mellom 2 og 4 ganger så mange besøkende på sine arrangementer som bibliotekene i Trondheim og Bergen (se underkapitlet «Liv og røre rundt litteraturen»). Også på utlånsfronten er det godt samsvar mellom på den ene siden utlånet og på den andre siden målet

¹⁰ Inkluderer USA-baserte forfattere som skriver om sine opprinnelige hjemland (for eksempel forfatteren Khaled Hosseini, som blant annet har skrevet storselgeren *Drageføperen*).

om å formidle mangfold og bredde og oversatt litteratur. Også i Trondheim er det godt samsvar mellom målsettinger og utlån. Biblioteksjefen i dette biblioteket har, i tillegg til sitt mål om å formidle kunnskap, også et uttalt ønske om å formidle norsk skjønnlitteratur. Begge disse målsettingene gjenspeiles i utlånsstatistikken: Trondheim er det biblioteket som har det høyeste utlånet av sakprosa. Det samme gjelder norsk skjønnlitteratur. I Bergen derimot, kan det se ut som om det er stort sprik mellom utlånet og målsettingen om å formidle «den litteraturen som er kunst». Disse forholdene skal det handle mer om nedenfor.

Suksessen i Stavanger

Stavangers suksess må ses i lys av flere forhold: For det første handler det om prioritering. I Stavanger prioriteres litteraturformidling framfor alle andre områder. I Bergen har pleie av samlingen, kunnskapsorganisering og litteraturformidling vært prioritert på lik linje mens det i Trondheim har vært satset tungt på tradisjonelle bibliotekfaglige områder som kunnskapsorganisering og referansearbeid. I tillegg har både Bergen og Trondheim slitt med trang økonomi. Stavanger har på den annen side hatt bedre råd fordi byens ledelse gjennom år har prioritert kulturområdet. På bakgrunn av dette er det interessant at også Trondheim bibliotek har nådd de målene som biblioteksjefen har satt seg.

Hva er det med Bergen?

Det dårlige samsvaret mellom målsettinger og utlån i Bergen kan skyldes flere forhold. For det første kan det ha å gjøre med at det - innenfor en bokvirkelighet som preges av at folk i stadig større grad leser de samme bøkene - er vanskelig å få gehør for den typen folkeopplysende litteratursyn som forfektes i Bergen. Men spriket mellom målsetting og utlån i Bergen kan også skyldes metodiske begrensinger i selve undersøkelsen. Det er god mulighet for at Bergens ambisiøse målsetting om å få folk til å «få forstand på god litteratur», ikke fanges opp av en metode som bare ser på de hundre mest utlånte bøkene. Det ideelle hadde, for Bergens vedkommende, vært å undersøke hvor sterkt kunstlitteraturen står lenger ned på utlånsstatistikken.

«Det er von i hangande snøre»

Det spørsmålet jeg har stilt i denne artikkelen, er om det er mulig for folkebiblioteket å fylle sin rolle som breddeformidler i et boksamfunn der leserne i stadig større grad spør etter de samme titlene. Dette har jeg gjort ved å undersøke i hvilken grad prioriteringene i folkebibliotekene i Bergen, Trondheim og Stavanger kan leses ut av utlåns- og arrangementsstatistikken. I Bergen er tallgrunnlaget for svakt til å si noe sikkert. Det er derimot dekning for å si at folkebibliotekene i Trondheim og Stavanger har oppnådd målene de har satt seg. Trondheim har prioritert sakprosa, og dette vises i statistikken. Stavanger har på sin side som mål å formidle et bredt og allsidig utvalg skjønnlitteratur, og i særlig grad oversatt litteratur. Dette har de fått til.

Funnene fra Trondheim og Stavanger viser at det er mulig for folkebiblioteket å fungere som et alternativ til det kommersielle bokmarkedet, og dermed bidra til å styrke den informerte meningsutvekslingen og debatten som står så sentralt i demokratiet.

Litteratur

- ABM-utvikling. (2010). *Indikatorer for norske folkebibliotek*. Oslo: ABM-utvikling.
Hentet fra <http://www.nb.no/bibliotekstatistikk>
- Bibliotek-Systemer. (2010a). *40 mest utlånte voksenbøker i Bibliofil-bibliotekene*.
Upublisert.
- Bibliotek-Systemer. (2010b). *100 mest utlånte voksenbøker i Bergen bibliotek*. Upublisert.
- Bibliotek-Systemer. (2010c). *100 mest utlånte voksenbøker i Trondheim bibliotek*.
Upublisert.
- Brooks, P. (1995). *The melodramatic imagination: Balzac, Henry James, melodrama, and the mode of excess*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Den norske bokhandlerforening. (2010). *40 mest solgte voksenbøker i bokhandel*.
Upublisert.
- Folkebibliotekloven. (1985). *Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven)*. Hentet fra
<http://www.lovdatab.no/all/hl-19851220-108.html>
- Garstad, E. (2010, 12. januar). Bokanmeldelse – Drømmehjerte av Cecilia Samartin [Blogginlegg]. Hentet fra
<http://norwegiangirlinny.wordpress.com/2010/01/12/dr%C3%B8mmehjerte/>
- Gripsrud, J., & Hovden, J. F. (2000). (Re)producing a cultural elite? A report on the social backgrounds and cultural tastes of university students in Bergen, Norway. I J. Gripsrud (Red.), *Sociology and aesthetics* (s. 55-90). Bergen: Høyskoleforlaget.
- Ighanian, C. G. (2009, 9. mai). «Øya»-forfatter til VG Nett: - Gråter mye når jeg skriver. *VG Nett*. Hentet fra
<http://www.vg.no/rampelys/artikkel.php?artid=553979>
- Naper, C. (1996). *Lesestoff eller hyllefyll?: Innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur*. Oslo: Norsk kulturråd.
- Naper, C. (2007). *Kvinner, lesning og fascinasjon: «Bestselgere» i bibliotek og kiosk*. Oslo: Pax.
- Naper, C. (2009). Fra mangfold til enfold: Norsk litteraturpolitikk og norske lesevaner i forandring. *Nytt norsk tidsskrift*, 26(1), 28-39.
- Rosenlund, L. (2002). Regelmessigheter i den postmoderne uorden: Om sosiale og mentale strukturer. *Sosiologi i dag*, 32(1/2), 51-91.
- Statistisk sentralbyrå. (2010). *Utdanning – temaside*. Hentet 16. juni 2011 fra
http://www.ssb.no/utdanning_tema/utdanningsniv.shtml
- Stavanger bibliotek. (2010). *100 mest utlånte voksenbøker i Stavanger bibliotek*.
Upublisert.
- Todorov, T. (1995). Kriminalromanens typologi. I A. Elgurén & A. Engelstad (Red.), *Under lupen: Essays om kriminallitteratur*. Bergen: Fagbokforlaget.

Personlig kommunikasjon¹¹

Berit Skillingsaas Nygård om prioriteringer i Trondheim bibliotek. (2011).

Intervjuet av Cecilie Naper i mars 2011

Bibliotekar i Bergen bibliotek om litteraturformidling i biblioteket. (2011).

Intervjuet av Cecilie Naper i april 2011

Bibliotekarer i Trondheim bibliotek om litteraturformidling i biblioteket. (2011).

Intervjuet av Cecilie Naper i mars 2011

Litteraturformidler i Stavanger bibliotek om formidlingen i biblioteket. (2011).

Intervjuet av Cecilie Naper i mars 2011

Marit Egaas om prioriteringer i Stavanger bibliotek. (2011). Intervjuet av Cecilie

Naper i mars 2011

Trine Kolderup Flaten om prioriteringer i Bergen bibliotek. (2011). Intervjuet av

CecilieNaper i april 2011

¹¹ Alle intervjuer er godkjent av informantene sommeren 2011.